

Asia: VN/3884/2020

Korkeakoulutuksen saavutettavuussuunnitelma

Lausunnonantajan näkemykset saavutettavuuden edistämisen tavoitteista

Tavoite 1

1

Lisähuomioita tavoitteesta 1

Vammaisfoorumin mielestä tavoite on kannatettava. Vammaisfoorumi osallistuu mielellään korkeakoulutuksen saavutettavuutta koskevien säännösten valmistelutyöhön.

Tavoite 2

1

Lisähuomioita tavoitteesta 2

Vammaisfoorumin mielestä tavoite on kannatettava. Vammaisfoorumi pitää erittäin tärkeänä aliedustettujen ryhmien, kuten vammaisten ihmisten, edustusta saavutettavuussuunnitelmia laadittaessa. Korkeakoulujen tulee esimerkiksi osallistaa vammaiset opiskelijat ja vammaisjärjestöt laatimaan saavutettavuussuunnitelmaa yhdessä korkeakoulujen kanssa. Suunnitelmien laadinnassa on henkilöstön monimuotoisuutta rekrytoinnissa edistettäessä muistettava, että vammaisen ihminen voi olla myös korkeakoulun henkilöstöä tai työnhakija korkeakouluissa avoimina oleviin tehtäviin.

Tavoite 3

1

Lisähuomioita tavoitteesta 3

Vammaisfoorumin mielestä saavutettavuussuunnitelmien kytkeminen osaksi korkeakoulujen tulohajausta ja laadun arviointia on tärkeää. Arvioitaessa korkeakoulujen saavutettavuussuunnitelmien toteutumista tulee kokemuksia kysyä niiltä tahoilta, joita varten saavutettavuussuunnitelmat on alun perin laadittu. Korkeakoulujen tulee huolehtia siitä, että vammaiset opiskelijat ovat mukana laatimassa saavutettavuussuunnitelmia, seuraamassa niiden toteutumista sekä arvioimassa niiden tehoa.

Vammaisjärjestöjen havaintojen mukaan korkeakouluissa ei välttämättä osata käyttää tiloissa jo olevia apuvälineitä. Tätä on havaittu esimerkiksi induktiosilmukoiden käytön kohdalla.

Lisäksi saavutettavuussuunnitelmia laadittaessa olisi kiinnostavaa tarkastella kartoitusta esteettömistä opetustiloista sekä esteettömyyttä ja saavutettavuutta edistävien ratkaisujen tosiasiallisesta käytöstä ja tarjoamisesta.

Tavoite 4

1

Lisähuomioita tavoitteesta 4

Saavutettavuussuunnitelmia laadittaessa olisi kiinnostavaa tarkastella kartoitusta esteettömistä opetustiloista sekä esteettömyyttä ja saavutettavuutta edistävien ratkaisujen tosiasiallisesta käytöstä ja tarjoamisesta.

Tavoite 5

1

Lisähuomioita tavoitteesta 5

Vammaisfoorumi pitää tavoitetta kannatettavana. Vedoten YK:n yleissopimukseen vammaisten henkilöiden oikeuksista ja erityisesti sen artiklaan 4, vammaisjärjestöjen osallistaminen korkeakoulutuksen saavutettavuusfoorumin työskentelyyn on taattava. Vammaisfoorumi on mielellään mukana niin foorumia perustettaessa kuin sen työssä.

Tavoite 6

1

Lisähuomioita tavoitteesta 6

Vammaisfoorumi huomauttaa, että vammaisten ihmisten koulutusaste on alhaisempi verrattuna väestöön yleisesti. Tämä heikentää työllistymismahdollisuuksia ja on näin osaltaan myötävaikuttamassa vammaisten ihmisten alhaisempaan tulotasoon.

Tilastotietoa on olemassa Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen ylläpitämän näkövammarekisterin tilastoista. Näkövammarekisterin tilastojen mukaan työikäisistä näkövammaisista perusasteen tutkinnon varassa on 35,1 %, keskiasteen tutkinnon suorittaneita on 43,9 % ja korkea-asteen tutkinnon suorittaneita 20,6 %. Vastaavasti työikäisten näkövammaisten työllisyysaste on 41,6 %. On todennäköistä, että vammaisten koulutustaso ja työllisyysaste ovat kaikkia vammaisia ihmisiä katsottaessa näitäkin matalammat.

Vammaisfoorumin ja Ihmisoikeuskeskuksen YK:n vammaissopimuksen toteutumista koskevassa vuonna 2018 toteutetussa ja vuonna 2019 julkaistussa kyselyssä alle 20 % työikäisistä vastaajista ilmoitti olevansa työelämässä. Myös muut lähteet ovat antaneet samansuuntaisia tuloksia.

Vammaisfoorumi muistuttaa, että vammaisten ihmisten koulutus- ja osaamistasoa voidaan nostaa takaamalla yhdenvertaisuuslain mukaiset kohtuulliset mukautukset opinnoissa ja niihin haettaessa,

riittävällä tuella opintojen aikana, saavutettavilla ja esteettömillä hakuprosesseilla ja oppilaitosten henkilökunnan vammaisuuden ymmärtämistä lisäävää koulutusta tukemalla.

Tavoite 7

1

Lisähuomioita tavoitteesta 7

Vammaisfoorumi pitää tavoitetta kannatettavana. Vammaisfoorumi edellyttää, että digitaalinen palveluympäristö toteutetaan niin, että se on aidosti saavutettava ja käytettävä. Sen tulee toimia muun muassa näkövammaisten ihmisten käyttämien apuvälineiden (kuten ruudunlukuohjelma) kanssa. Digiopintotarjonnan tulee olla saatavilla kansalliskielten ohella myös viittomakielillä.

Tavoite 8

1

Lisähuomioita tavoitteesta 8

Vammaisfoorumi pitää tavoitetta kannatettavana. Opettajien perus-, lisä- ja täydennyskoulutuksessa on perusteltua olla vammaisuuteen liittyviä oppisisältöjä. Näiden suunnittelu on mahdollista esimerkiksi yhteistyössä vammaisjärjestöjen kanssa. Myös kokemustoimijoiden käyttöä osana opettajankoulutusta voitaisiin lisätä. (kokemustoiminta.fi ja kokemusasiantuntija.fi)

Tavoite 9

1

Lisähuomioita tavoitteesta 9

Vammaisfoorumi kannattaa tavoitetta täysin. Tällä tavoin voidaan edistää vammaisten ihmisten etenemistä työuralla. On kuitenkin varmistettava, että koulutustarjonta toteutetaan siten, että vammaisten ihmisten tosiasiallinen osallistuminen on mahdollista.

Kelan ammatillisena kuntoutuksena on pääsääntöisesti mahdollista kouluttautua yhteen ammattiin. Tämä voi valinnanvapauden näkökulmasta asettaa vammaiset ihmiset eriarvoiseen asemaan, mikäli heillä on taloudellisia vaikeuksia kouluttautua uudelleen. Mahdollisen positiivisen erityiskohtelun tarvetta ammatinvaihdon tai lisäkouluttautumisen yhteydessä on hyvä selvittää.

Tavoite 10

1

Lisähuomioita tavoitteesta 10

Vammaisfoorumin mielestä on hyvä, että tavoitteessa huomioidaan myös työelämän ulkopuolella olevat. Monet koulutetut vammaiset ihmiset eivät ole työllistyneet hyvästä koulutuksesta huolimatta. Vammaisia ihmisiä on työttöminä työnhakijoina ja myös työkyvyttömyyseläkkeellä.

Huomattavan monet heistä ovat halukkaita kokoaikaiseen tai osa-aikaiseen työhön jos työpaikka löytyisi.

Kelan ammatillisena kuntoutuksena on pääsääntöisesti mahdollista kouluttautua yhteen ammattiin. Tämä voi valinnanvapauden näkökulmasta asettaa vammaiset ihmiset eriarvoiseen asemaan, mikäli heillä on taloudellisia vaikeuksia kouluttautua uudelleen. Mahdollisen positiivisen erityiskohtelun tarvetta ammatinvaihdon tai lisäkouluttautumisen yhteydessä on hyvä selvittää.

Tavoite 11

1

Lisähuomioita tavoitteesta 10

Vammaisfoorumi pitää tätä tavoitetta erittäin tärkeänä. Vammaisjärjestöjen tulee olla mukana arvioimassa saavutettavuuden toteutumista. Vammaisfoorumi myös osallistuu mielellään korkeakoulujen kanssa valtakunnalliseen verkostoyhteistyöhön saavutettavuuden, tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Tavoite 11

1

Lisähuomioita tavoitteesta 11

Vammaisfoorumi pitää tätä tavoitetta erittäin tärkeänä. Vammaisjärjestöjen tulee olla mukana arvioimassa saavutettavuuden toteutumista. Vammaisfoorumi myös osallistuu mielellään korkeakoulujen kanssa valtakunnalliseen verkostoyhteistyöhön saavutettavuuden, tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Tavoite 12

1

Lisähuomioita tavoitteesta 12

Vammaisfoorumi pitää tavoitetta kannatettavana. Vammaiset ihmiset tulee ottaa aidosti mukaan saavutettavuussuunnitelmaa laatimaan ja sen toteutumista arviomaan. Vammaisfoorumi pitää erityisen tärkeänä, että korkeakouluihin nimetään henkilö tai taho koordinoimaan saavutettavuuden toteuttamista. Vammaisfoorumi pitää tärkeänä rohkeaa saavutettavuudesta viestimistä sekä sen käyttämistä korkeakoulujen markkinoinnissa. Myös kansainvälinen yhteistyö saavutettavuuskysymyksissä on kannatettavaa.

Tavoite 13

1

Lisähuomioita tavoitteesta 13

Vammaisfoorumi muistuttaa vammaisten ihmisten osallisuuden varmistamisesta kehitystyössä ja hankinnoissa. Lisäksi pelkkä saavutettavuuden huomioon ottaminen ei riitä esimerkiksi erilaisten digitaalisten järjestelmien hankinnassa. Näissä saavutettavuus on varmistettava alusta lähtien.

Tavoite 14

1

Lisähuomioita tavoitteesta 14

Vammaisfoorumi pitää tavoitetta kannatettavana. Vammaisjärjestöissä on osaamista ja kokemustietoa korkeakoulujen tueksi niiden suunnitellessa koulutuksia. Vammaisfoorumi pitää myönteisenä saavutettavuuden, esteettömyyden ja yhdenvertaisuuden edistämistä ja resursointia henkilöstön työtehtäviä suunniteltaessa.

Tavoite 15

1

Lisähuomioita tavoitteesta 15

Vammaisfoorumi edellyttää, että vammaiset opiskelijat ja vammaiset henkilöstön edustajat osallistetaan korkeakoulun toiminnan ja saavutettavuuden suunnitteluun ja kehittämiseen.

Tavoite 16

1

Lisähuomioita tavoitteesta 16

Ei ole.

Tavoite 17

1

Lisähuomioita tavoitteesta 17

Ei ole.

Tavoite 18

1

Lisähuomioita tavoitteesta 18

Vammaisfoorumi muistuttaa yhdenvertaisuuslain mukaisten kohtuullisten mukautusten tärkeydestä opiskelukykyä tuettaessa. Tukitoimien tulee aina olla yksilöllisiä. Lisäksi henkilöstölle tulee olla tarjolla koulutusta ja osaamista vammaisten opiskelijoiden tarpeiden tunnistamisessa ja niiden täyttämässä.

Tavoite 19

1

Lisähuomioita tavoitteesta 19

Vammaisfoorumi pitää tavoitetta kannatettavana. Vammaisjärjestöissä on osaamista ja kokemustietoa vammaisten opiskelijoiden arjesta. Vammaisfoorumi ehdottaa, että korkeakoulut käyttäisivät tätä tietoa.

Tavoite 20

1

Lisähuomioita tavoitteesta 20

Vammaisfoorumi pitää tavoitetta kannatettavana. Vammaisjärjestöissä on osaamista ja kokemustietoa vammaisten opiskelijoiden opiskelukyvystä ja sen tukemisesta. Vammaisfoorumi ehdottaa, että korkeakoulut käyttäisivät tätä tietoa.

Tavoite 21

1

Lisähuomioita tavoitteesta 21

Opiskelijan tarvetta yksilöllisiin opiskelujärjestelyihin tulee aina käsitellä tapaus kerrallaan ja opiskelijan yksilölliset tarpeet huomioiden. Vammaiset ihmiset ovat heterogeeninen ryhmä. Tuen tarpeet saattavat vaihdella opiskelujen aikana ja niitä onkin säännöllisesti tarkasteltava uudelleen. Yksilöllisten opiskelujärjestelyjen saamisesta ei tule tehdä liian hankalaa prosessia eikä niihin tule liittää liikaa byrokratiaa.

Tavoite 22

1

Lisähuomioita tavoitteesta 22

Tutkitussa tiedossa on perusteltua olla mukana myös vammaisten opiskelijoiden aspekti.

Tavoite 23

1

Lisähuomioita tavoitteesta 23

Vammaisfoorumi kiinnittää erityistä huomiota valintakokeiden saavutettavuuteen ja esteettömyyteen. Valintakokeiden tulee olla saavutettavia ja sellaisia, että niiden tekeminen on mahdollista näkövammaisten käyttämällä tietoteknisillä apuvälineillä. Koetiloihin pääsy tulee olla esteetöntä. Valintakokeissa käytettyjen materiaalien tulee olla saavutettavia. Vammaisjärjestöihin tulleiden yhteydenottojen pohjalta on havaittavissa, että valintakokeet ovat vammaisille hakijoille helposti tilanteita, joissa he eivät ole yhdenvertaisessa asemassa muiden kanssa.

Vammaisfoorumi haluaa myös nostaa esiin avoimen korkeakoulun väylän tärkeänä siirtymänä korkeakouluihin. Väylän tulee olla niin selkeä, että sinne hakeutuminen on helppoa ja, että sinne osataan ohjata.

Todistusvalinnan korostuessa on välttämätöntä, että ylioppilaskirjoitukset toteutuvat yhdenvertaisesti ja ovat saavutettavat kaikille kokeilaille. Tämä tarkoittaa muun muassa sitä, että

näkövammaiset tai kuulovammaiset kokelaat saavat tarvitsemansa erityisjärjestelyt, jotka tosiasias-
sassa ovat heidän tarpeidensa mukaisia.

Tavoite 24

1

Lisähuomioita tavoitteesta 24

Vammaisfoorumi pitää välttämättömänä, että sora-aloista tiedotetaan selkeästi ja, että tiedotuksessa ja neuvonnassa tulevat esiin yhdenvertaisuuslain mukaiset kohtuulliset mukautukset ja muut opiskelijajärjestelyt sekä niiden ensisijaisuus ja toteuttamisen välttämättömyys sora-alalle soveltuvuutta arvioitaessa.

Tavoite 25

1

Lisähuomioita tavoitteesta 25

Vammaisfoorumi haluaa erityisesti kiinnittää huomiota valintakokeiden saavutettavuuteen ja esteettömyyteen. Valintakokeiden tulee olla saavutettavia ja näkövammaisen tietoteknisillä apuvälineillä tehtäviä. Koetiloihin pääsy tulee olla esteetöntä. Valintakokeissa käytettyjen materiaalien tulee olla saavutettavia. Valintakokeet ovat tällä hetkellä vammaisille hakijoille usein tilanteita, joissa he eivät ole yhdenvertaisessa asemassa muiden kanssa. Vammaiset ihmiset ovat heterogeeninen joukko ja valintaprosessissa tulee korostua yksilöllisten tarpeiden huomioiminen.

Tavoite 26

1

Lisähuomioita tavoitteesta 26

Vammaisfoorumi pitää tavoitetta kannatettavana. Vammaisjärjestöissä on osaamista ja kokemustietoa vammaisten opiskelijoiden valintakokeissa ja hakuprosesseissa kokemista ongelmista ja Vammaisfoorumi ehdottaakin, että korkeakoulut tekevät yhteistyötä vammaisjärjestöjen kanssa. Opiskelijavalintoja tekevällä henkilöstöllä tulee olla osaamista kohtuullisten mukautusten tekemisestä vammaisten opiskelijoiden tukemisessa.

Tavoite 27

1

Lisähuomioita tavoitteesta 27

Vammaisfoorumin näkemyksen mukaan tämä on hieno mahdollisuus korkeakouluille edistää saavutettavuutta positiivisen erityiskohtelun keinoin. Vammaisfoorumi kehottaakin korkeakouluja kehittämään kansainvälisiä ohjelmia, joilla erityisesti rekrytoidaan vammaisia opiskelijoita ja tutkijoita.

Tavoite 28

1

Lisähuomioita tavoitteesta 28

Ei ole.

Tavoite 29

1

Lisähuomioita tavoitteesta 29

Ei ole.

Tavoite 30

1

Lisähuomioita tavoitteesta 30

Vammaisfoorumi pitää tavoitetta kannatettavana. Vammaisfoorumi haluaa myös huomauttaa, että vammaiset ihmiset saattavat tarvita työelämään kiinnittäytyessään tukitoimia, joita järjestettäessä tarvitaan monialaista yhteistyötä. Korkeakoulut voivat käyttää oman työnsä tukena vammaisjärjestöissä olevaa kyseistä vammaryhmää koskevaa koulutuksen ja työelämän asiantuntemusta.

Tavoite 31

1

Lisähuomioita tavoitteesta 31

Vammaisfoorumi pitää tavoitetta ensiarvoisen tärkeänä. Kirjastopalvelujen saavutettavuus käyttöliittymistä sähköisiin aineistoihin on esimerkiksi näkövammaiselle opiskelijalle opiskelun kannalta kriittisen tärkeää. Vammaisfoorumi pitää erinomaisena ehdotusta kirjastossa työskentelevästä informaatikosta, joka vastaa saavutettavuudesta.

Tavoite 32

1

Lisähuomioita tavoitteesta 32

Opiskelija-/ylioppilaskunnat tarjoavat opiskelijoille erittäin tärkeän mahdollisuuden verkostoitua muiden opiskelijoiden kanssa. Tämä edistää muun muassa työllistymistä ja tuo arvokkaita kontakteja. Vammaisille opiskelijoille tulisi järjestää yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua opiskelija-/ylioppilaskuntien toimintaan. Osa vammaisista opiskelijoista kaipaa rohkaisua toimintaan osallistumiseksi.

Tavoite 33

1

Lisähuomioita tavoitteesta 33

Vammaisfoorumi kannattaa itse tavoitetta, mutta on huolissaan käsitteen fyysinen saavutettavuus käytöstä puhuttaessa fyysisestä esteettömyydestä. Kyseisen termin käyttö on lisääntynyt huolestuttavasti ja on omiaan aiheuttamaan sekaannusta. Vammaisfoorumi ehdottaa, että puhuttaessa rakennetun ympäristön ”saavutettavuudesta”, käytetään vakiintunutta termiä ”esteettömyys”. On välttämätöntä, että terminologian käytössä ollaan huolellisia.

Tavoite 34

1

Lisähuomioita tavoitteesta 34

Vammaisfoorumi pitää esteettömyyskartoitusten tekemistä erittäin hyvänä asiana. Vammaisfoorumi huomauttaa, että on mahdollista tehdä vanhoista, historiallisista ja suojelluista rakennuksista esteettämiä rakennusta kunnioittavalla tavalla, huomaamattomin ratkaisuin.

Tavoite 35

1

Lisähuomioita tavoitteesta 35

Vammaisfoorumi muistuttaa Esteettömyyskeskus ESKE:n palveluista. ESKE kouluttaa rakennetun ympäristön esteettömyyskartoittajia ja koordinoi valtakunnallisesti näiden toimintaa. Esteettömyysasiantuntija työskentelee myös muun muassa Näkövammaisien liitossa, jossa on erityisosaamista nimenomaan näkövammaisuuksien ja rakennettuun ympäristöön. Vammaisfoorumi myös edellyttää, että vammaiset opiskelijat ja vammaiset korkeakoulujen työntekijät ja luottamushenkilöt osallistetaan uusien tilojen ja korjausten suunnitteluun ja toteuttamisen seurantaan. Vammaisfoorumi pitää myönteisenä, että myös pelastusteiden esteettömyys on huomioitu.

Tavoite 36

1

Lisähuomioita tavoitteesta 36

Vammaisfoorumi huomauttaa, että vammaisuus ei ole samaa kuin toimintarajoitteisuus. Vammaisfoorumi pitää itse tavoitetta kannatettavana, mutta vammaisfoorumin näkemyksen mukaan ei ole riittävää, että mahdollisimman moni vammaisen ihminen pystyy käyttämään verkkosivustoja itsenäisesti. Verkkosivustot ja sähköiset palvelut tulee rakentaa niin, että kaikki vammaiset ihmiset voivat käyttää niitä itsenäisesti. Vammaisfoorumi myös edellyttää, ettei vain korkeakoulun keskeisesti käyttämä julkaisujärjestelmä ja verkko-oppimisympäristö vastaa digipalvelulain mukaisia saavutettavuusvaatimuksia, vaan kaikki korkeakoulujen opetuksessaan käyttämät julkaisujärjestelmät ja oppimisympäristöt vastaavat digipalvelulain mukaisia saavutettavuusvaatimuksia. Vammaisfoorumi myös edellyttää digitaalisten palvelujen saavutettavuutta edistettäessä vammaisten opiskelijoiden ja vammaisjärjestöjen osallistamista arvioimaan tarpeita ja ehdottamaan ratkaisuja.

Korkeakoulujen henkilöstön käyttämien järjestelmien tulee myös olla saavutettavia. On huomattava, että vammaisen ihminen voi olla myös korkeakoulun työntekijä tai työnhakija korkeakoulussa avoimena olevaan tehtävään.

Tavoite 37

1

Lisähuomioita tavoitteesta 37

Vammaisfoorumi muistuttaa saavutettavuudesta. Korkeakoulujen tarjoama sisältö tulee olla aina saavutettavaa.

Tavoite 38

1

Lisähuomioita tavoitteesta 38

Vammaisfoorumi pitää tavoitetta kannatettavana. Vammaisjärjestöt tekevät mielellään yhteistyötä yhdenvertaisuutta ja saavutettavuutta edistävän viestinnän eteen.

Tavoite 39

1

Lisähuomioita tavoitteesta 39

Vammaisfoorumi pitää tavoitetta kannatettavana. Vammaisjärjestöt tarjoavat mielellään omaa osaamistaan ja kokemustietoaan viestinnän saavutettavuuden edistämiseksi.

Tavoite 40

1

Lisähuomioita tavoitteesta 40

Vammaisfoorumi pitää tavoitetta kannatettavana. Vammaisjärjestöillä on osaamista ja kokemustietoa, joita korkeakoulut voivat käyttää suunnitellessaan henkilöstön perehdytystä ja koulutusta.

Tavoite 41

1

Lisähuomioita tavoitteesta 41

Vammaisfoorumi kannattaa tavoitetta ja halua huomauttaa, että maahanmuuttajien joukossa on vammaisia opiskelijoita. Vammaisten opiskelijoiden huomioiminen sekä saavutettavuuden ja esteettömyyden varmistaminen tulee olla läpileikkaavia periaatteita koulutuksia suunniteltaessa. Vammaisia maahanmuuttajia voi olla myös korkeakoulujen henkilöstössä.

Tavoite 42

1

Lisähuomioita tavoitteesta 42

Ei ole.

Tavoite 43

1

Lisähuomioita tavoitteesta 43

Ei ole.

Tavoite 44

1

Lisähuomioita tavoitteesta 44

Ei ole.

Tavoite 45

1

Lisähuomioita tavoitteesta 45

Ei ole.

Tavoite 46

1

Lisähuomioita tavoitteesta 46

Vammaisfoorumi muistuttaa, että vammaiset maahanmuuttajat saattavat kohdata syrjintää ja häirintää myös vammaisuutensa perusteella.

Tavoite 47

1

Lisähuomioita tavoitteesta 47

Ei ole.

Tavoite 48

1

Lisähuomioita tavoitteesta 48

Ei ole.

Tavoite 49

1

Lisähuomioita tavoitteesta 49

Vammaisfoorumi pitää myönteisenä YK:n vammaissopimuksen velvoitteiden ja toimintaohjelman toteutusta. Vammaisfoorumi edellyttää, että Opetus- ja kulttuuriministeriö osallistaa vammaisjärjestöt lainvalmistelussa ja lakien toimeenpanossa. Vammaisfoorumi haluaisi tietää, mitä ymmärretään YK:n vammaissopimuksen mukaisten velvoitteiden huomioimisella tarkoituksenmukaisella tavalla lainvalmistelussa ja lakien toimeenpanossa. Vammaisfoorumi haluaa varmistua, että YK:n vammaissopimuksen mukaiset velvoitteet huomioidaan täysin ja ehdoitta. YK:n vammaissopimuksen tulee ohjata lainvalmistelua ja lakien toimeenpanoa.

Tavoite 50

1

Lisähuomioita tavoitteesta 50

Ei ole.

Lausunnonantajan muita huomioita luonnoksesta

Vammaisfoorumi on 28 valtakunnallisen vammaisjärjestön yhteistyöjärjestö, jonka tarkoituksena on YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan sopimuksen mukaisesti edistää vammaisten ihmisten tasa-arvoa ja yhdenvertaisen osallistumisen mahdollisuuksia yhteiskunnassa. Vammaisfoorumi edustaa jäsenjärjestöjensä kautta noin 223 000 vammaista ja pitkäaikaissairasta ihmistä.

YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimus on Suomessa laintasoisena voimassa. Vammaissopimuksen tarkoituksena on edistää, suojella ja taata kaikille vammaisille henkilöille täysimääräisesti ja yhdenvertaisesti kaikki ihmisoikeudet ja perusvapaudet sekä edistää vammaisten henkilöiden synnynnäisen arvon kunnioittamista.

YK:n vammaissopimuksen mukaisesti vammaiset henkilöt tulee osallistaa kaikkeen heitä koskevaan päätöksentekoon. Osallistamisvelvoitteen ja sitä tarkentavan yleiskommentin (General Comment 7: Article 4.3 and 33.3: Participation with persons with disabilities in the implementation and monitoring of the Convention) mukaisesti osallistamisen on oltava jatkuvaa ja vammaisjärjestöjen näkemykset on aidosti huomioitava valmistelussa. Osallistaminen on ulotettava kaikkiin lainsäädännöllisiin, hallinnollisiin ja muihin toimiin, jotka voivat suoraan tai välillisesti vaikuttaa vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumiseen.

YK:n vammaissopimuksen 24 artiklan mukaisesti sopimuspuolten tulee tunnustaa vammaisen henkilön oikeus koulutukseen yhdenvertaisesti muiden kanssa. Toteuttaakseen tämän oikeuden syrjimättä ja yhdenvertaisesti muiden kanssa sopimuspuolet varmistavat osallistavan koulutusjärjestelmän kaikilla tasoilla sekä elinikäisen oppimisen.

Sopimuksen 24 artiklan mukaisesti sopimuspuolten pitää varmistaa, että vammaisia henkilöitä ei suljeta yleisen koulutusjärjestelmän ulkopuolelle vammaisuuden perusteella; vammaiset henkilöt pääsevät osallistamaan, hyvänlaatuisen ja maksuttomaan ensimmäisen ja toisen asteen koulutukseen yhdenvertaisesti muiden kanssa niissä yhteisöissä, joissa he elävät; vammaisia henkilöitä varten

tehdään heidän yksilöllisten tarpeidensa mukaiset kohtuulliset mukautukset; vammaiset henkilöt saavat yleisessä koulutusjärjestelmässä tuen, jota tarvitaan helpottamaan heidän tehokasta koulutustaan sekä toteutetaan tehokkaat yksilöidyt tukitoimet ympäristöissä, jotka mahdollistavat oppimisen ja sosiaalisen kehityksen maksimoinnin täysimääräisen osallisuuden tavoitteen mukaisesti.

YK:n vammaissopimuksen 9 artiklaan on kirjattu esteettömyys ja saavutettavuus edellytyksenä vammaisten henkilöiden itsenäiselle elämälle ja täysimääräiselle osallistumiselle kaikilla elämänaloilla. Sopimus velvoittaa sopimuspuolet toteuttamaan asianmukaiset toimet varmistaakseen vammaisille henkilöille muiden kanssa yhdenvertaisen pääsyn fyysiseen ympäristöön, kuljetukseen, tiedottamiseen ja viestintään, muun muassa tieto- ja viestintäteknologiaan ja -järjestelmiin, sekä muihin yleisöille avoimiin ja tarjottaviin järjestelyihin ja palveluihin sekä kaupunki- että maaseutualueella.

YK:n vammaissopimuksen 19 artiklan mukaisesti vammaiselle henkilöllä on oikeus elää yhteisössä, jossa heillä on muiden kanssa yhdenvertaiset valinnanmahdollisuudet.

Lisäksi on huomattava, että YK:n vammaiskomitea on antanut inklusiivista eli osallistavaa opetusta koskevan yleiskommentin (General comment 4; Article 24; Right to inclusive education). Siinä on muun muassa määritelty osallistava opetus ja sen edellytykset.

On hyvä, että YK:n vammaissopimus ja sen keskeiset velvoitteet on otettu selvityksessä huomioon sekä taustaosiossa että suosituksissa. Vammaisfoorumi muistuttaa yllä mainituista YK:n vammaissopimuksen velvoitteista ja erityisesti sopimuksen osallistamisvelvoitteesta. On suositeltavaa, että YK:n vammaissopimusta ja sen velvoitteita avataan tekstissä vielä enemmän ja laajemmin.

Vammaisfoorumi muistuttaa, että YK:n vammaissopimuksen osallistamisvelvoitteen mukaisesti nyt lausuntokierroksella olevan selvityksen jatkotyössä ja suositusten toimeenpanossa vammaisten henkilöiden ja vammaisjärjestöjen osallisuuteen tulee kiinnittää erityistä huomiota.

Vammaisfoorumi korostaa YK:n vammaissopimuksen merkitystä ja sen toimeenpanon vahvistamista. Myös yhdenvertaisuuslaki ja sen tehokas toimeenpano sekä siihen tulossa oleva osittaisuudistus ovat merkittäviä. Lisäksi on välttämätöntä, että ehdotettujen toimien saavuttamiseksi ja toteuttamiseksi varmistetaan riittävä resurssointi.

Suomalaisessa vammaispoliittisessa keskustelussa on käytetty termejä, kuten esteettömyys ja saavutettavuus, eri tavoin kuin tässä selvityksessä. Myös termien toimintarajoitteinen ja vammainen

käyttö on paikoin epäselvää ja omiaan aiheuttamaan sekaannuksia. Vammaisuuden ja toimintarajoitteisuuden välille ei tule piirtää yhtäläisyysmerkkiä. Ne eivät ole sama asia. Nyt selvityksessä vammaisista ihmisistä puhutaan sekä aliedustettuna ryhmänä että toimintarajoitteisina.

Selvityksessä käytetyt käsitteet vaativat tarkentamista. Tarkentaminen on välttämätöntä, jotta lukija ymmärtää, mistä on tosiasiaa, milloinkin puhe. Vammaisfoorumi ehdottaa, että puhuttaessa rakennetun ympäristön saavutettavuudesta, käytetään vakiintunutta termiä ”esteettömyys”.

Laissa digitaalisten palvelujen tarjoamisesta (306/2019) saavutettavuudella tarkoitetaan periaatteita ja tekniikoita, joita on noudatettava digitaalisten palvelujen suunnittelussa, kehittämisessä, ylläpidossa ja päivittämisessä, jotta ne olisivat paremmin käyttäjien, erityisesti vammaisten henkilöiden, saavutettavissa. Tässä selvityksessä saavutettavuutta käytetään toisessa, laajemmassa merkityksessä, ja käsitteen käyttö tässä merkityksessä on hyvä tuoda selvästi esille tiedostaen, että käsite on eri yhteyksissä ja lainsäädännössä vakiintunut eri merkityksissä.

Lisäksi Vammaisfoorumi ehdottaa, että selvityksessä tuodaan osallistavan opetuksen määritelmä esille myös YK:n vammaissopimuksen mukaisessa merkityksessä ja laajuudessa. Tätä määrittelyä on tehty kattavasti YK:n vammaiskomitean antamassa osallistavaa opetusta koskevassa yleiskommentissa.

Vammaisfoorumi suhtautuu erittäin myönteisesti Suomen hallituksen pyrkimykseen rakentaa Suomeen saavutettavampi ja yhdenvertaisempi korkeakoulutus. Vammaisfoorumi muistuttaa, että korkeakoulutuksen kehittämisen tulee tapahtua yhteistyössä vammaisten ihmisten ja heitä edustavien vammaisjärjestöjen kanssa. Vain yhteistyöllä vammaiskentän kanssa on mahdollista toteuttaa aidosti vammaiset ihmiset huomioon ottavaa korkeakoulutusta.

Kokko Sari
Vammaisfoorumi ry